

FUTBOL BO'YICHA BOSHLANG'ICH TAYYORLOV GURUHIDA SHUG'ULLANUVCHILARGA TEXNIK-TAKTIK USULLARNI O'RGATISHNI AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALAR ORQALI TAKOMILLASHTIRISH

Muxammadov Muxammad Abduxamid o'g'li

CHDPU, Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari yo'nalishi magistranti

Annotatsiya

Ushbu maqolada, futbol bo'yicha boshlang'ich tayyorlov guruhida shug'ullanuvchilarga texnik-taktik usullarni o'rgatishni axborot-kommunikatsiya texnologiyalar orqali takomillashtirish bo'yicha ma'lumotlar va adabiyotlar tahlili keltirilgan.

KIRISH

Mamlakatimizda mustaqillikka erishilgandan so'ng jismoniy tarbiya va sportga yanada ko'proq e'tibor berib kelinmoqda. Sportchilarimiz Osiyo hamda jahon miqyosidagi musobaqlarda yaxshi natijalarga erishib, O'zbekiston bayrog'ini yuqori ko'tarishmoqda. Keyingi yillarda sport sohasida erishilgan yutuqlarda Prezidentimizning xizmatlari kattadir. Jismoniy tarbiya va sportni muntazam rivojlantirish hamisha Prezident va davlat nigohida turibdi.

Yosh futbolchilarning tayyorgarliklarida texnik va taktik tayyorgarlikni oshirish maqsadida rejalashtirish mashg'ulot jarayonini boshqarishning eng muhim elementlaridan biridir. Zamonaviy futbolda yuqori darajadagi natijalar yosh futbolchilar tayyorlash shaklini muntazam ravishda izlash zaruriyatini belgilab beradi. Zamonaviy futbol yosh shug'ullanuvchilar shaxsiyati, uning tayyorgarligiga yuqori talablar kuyadi. Tayyorgarlikning yanada tarakkiy etgan, mukammal tashkiliy shakllari, uslublari va vositalarini izlab topish zarur. Bu o'z navbatida, murabbiydan yuqori darajada bilim va kunikmalarni, sport mashg'ulotiga ilmiy asosda yondashishni taqozo etadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

O'quv-mashg'ulot jarayonida yosh futbolchilarning texnik-taktik tayyorgarliklarni rejalashtirish va maqsadga muvofik mashg'ulot shakllari, vosita va uslublari to'g'ri tanlash ularning yuqori natijalarni egallashlarida asosiy omil hisoblanadi. Rejalashtirish va usullarni to'g'ri tanlash murabbiy faoliyatidagi eng mehnat talab ishlardan biri hisoblanadi. Chunki, butun pedagogik jarayonni belgilab olish murakkab ish bo'lib, alohida e'tibor xamda ko'nikma talab etadi.

Yosh futbolchilarni boshlang'ich tayyorlov bosqichidagi texnik va taktik tayyorgarliklari alohida ahamiyat kasb etadi. Bu yoshda futbolchilar, texniktaktik harakatlarni qay darajada to'g'ri o'rganganligi, keyingi ularni professional xayotlarida o'z aksini topadi. Bu yoshda texnika va taktikni to'g'ri o'rgatish. Futbolchilarni kamchiliklarini o'z vaqtida to'g'rilash —bu yoshning asosiy omillaridandir. Chunki noto'g'ri uzlashtirilgan texnik va taktikka keyinchalik to'g'rilash kiyin bo'ladi ba'zida esa to'g'rilanmaydi. Shuning uchun yosh futbolchilarni tayyorgarlik tomonlarini nazorat qilish dolzarb masalalardan xisoblanadi.

Tadqiqot maqsadi: Boshlang'ich tayyorlov guruhidagi 10-11 yoshdagi futbolchilarning texnik-taktik tayyorgarliklarni tarbiyalashda samarali vositalar tanlash va tajribada ularni asoslab berishdan iborat.

Yosh futbolchilarni yillik tayyorgarlik davridagi texnik – taktik harakatlari samaradorlik dinamikasini aniqlash maqsadida uchrashuvlarida kuzatishlar olib borildi.

Toshkent shaharida joylashgan "BO'SMN№1" (nazorat guruhi) hamda "BO'SMN№2" (tajriba guruhi) futbol maktabidagi 10-11 yoshli futbolchilarni musoboqa faoliyatlari o'rganildi. Kuzatishlarda ma'lum buldiki 20 ta (10 ta o'yin tadqiqotdan oldin, 10 ta o'yin tadqiqotdan so'ng) o'yin davomidagi o'rtacha, yosh futbolchilarda deyarli barcha texnik-taktik harakatlarni musoboqa sharoitida bajarishlarida ko'p nuqsonlarga yo'l qo'yilishi kuzatildi.

Bunda o'yin davomida boshqa texnik harakatlarga qaraganda ko'p foydalaniladigan to'p uzatishlarda, to'pni o'z sheriklariga yetib bormasliklari ko'p bora kuzatidi. E'tibor qaratsak, "BO'SMN№1" tarbiyalanuvchilari 152 marotaba to'p uzatishdan 81 (53%) tasi to'g'ri sherigiga yetib kelganligini aniqlagan bo'lsak, "BO'SMN№2" tarbiyalanuvchilarda ham shunga yaqin natijalarni ko'ramiz.

Bu o'yinlarda "BO'SMN№1" yosh futbolchilar jami 283 tani, samaradorligi (S-50%) tashkil etsa, "BO'SM №2" tarbiyalanuvchilarda esa jami 280 tani (S-48%) tashkil etgan. Noto'g'ri bajarilgan texnik-taktik xarakterlar "BO'SMN№1" 145 (50%) tani tashkil etgan. "BO'SMN№2" tarbiyalanuvchilarda esa 145 (52%) ta texnik — taktik harakat esa noto'g'ri amalga oshirildi. To'pni sherikka uzatish texnik-taktik harakatida, uchrashuvlarda ikkiala jamoaning yosh futbolchilar jami 139-152 ta turli to'p uzatishlarni amalga oshirishdi. To'p uzatishlarni 7281 tasi samarali va 67-71 tasi samarasiz yakun topdi. Umumiy samaradorlik 5253% ni tashkil kildi. Raqibni aldab o'tish texnik-taktik harakatlarida yosh futbolchilar mazkur o'yinda bu usuldan jami 57-51 marotaba foydalanishdi.

Harakatlarning 23 tasi to'g'ri bajarildi va 28-34 tasi noto'g'ri bajarildi. Umumiy samaradorlik 45-40%ni tashkil kildi. Nuksonlar esa 55-60%ni tashkil etgan. Bizning kuzatishlarimizda boshlang'ich guruhdagi yosh futbolchilarning natijalari keltirilgan bo'lib, texnik-taktik harakatlarini qay darajada ekanligini baholashga imkon beradi. Dastlabki olingan natijalardan biz nazorat va tajriba guruhidagi yosh futbolchilarning barcha texnik-taktik harakatlarida samaradorlik ko'rsatkichlari yuqori emasligini aniqladik. Bundan biz o'quvmashg'ulot jarayoniga e'tibor qaratish kerak deb o'ylaymiz.

O'yinning borishida ham ancha yaxshi o'zgarishlar amalga oshirilgan. O'yinchilar bir birlariga aniq va maqsadli to'p uzatishlar soni ortib borgan darvoza tomon zarbalar soni ham ortgan. To'pni uzatish va qabul qilishdagi kamchiliklar ham anchagina bartaraf etilgan. Musobaqa davrining o'rtalaridagi musobaqalar tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, bu davrda o'yinchilar o'zlarini eng yaxshi natijalarini ko'rsatdi.

Musobaqa davrining oxirlaridagi o'yinlar tahlili natijalariga ko'ra, futbolchilar jismoniy tayyorgarlikda va texnik – taktik harakatlarini ko'rsatkichlarida biroz pasayish kuzatildi. Chunki, bu davrga kelib futbolchilar anchagina charchashadi bu harakatlarni sifati va xajmiga ta'sir etadi. Musobaqa davrining oxirlarida o'yinlarni kuzata turib shunday ma'lumotlarga ega bo'ldik. Bu davrda yosh futbolchilarning texnik-taktik xarakterlari samaradorligi ko'rsatkichlari tayyorgarlik davridagi va musobaka davridagi ko'rsatkichlarga nisbatan o'rtacha ko'rsatkichga ega bo'ldi.

Biz tavsiya etgan amaliy tavsiyalarimizni va taklif qilingan taqsimotimizni samarasini bilish maqsadida, ikkita guruh yosh futbolchilari tadqiqotlarga jalb qilindi. Xar guruhda 20 tadan yosh futbolchilar qatnashishadi. O'quvchilarning jismoniy va texnik-taktik tayyorgarligini aniqlash maqsadida, umumiy jismoniy va texnik – taktik tayyorgarliklari maxsus testlar orqali tekshirildi va quyidagi me'yorlar qabul qilindi: 30m. ga yugurish (soniya); 300m. ga yugurish (soniya); joydan uzunlikka sakrash (m); 30m. ga to'p bilan yugurish (soniya); To'pni o'ynatish (marta); to'pni uzoqqa tepish (m); Yon chiziqdan to'pni kiritish. Tadqiqotning boshida ikkala guruhdan ham test me'yorlaridan so'ng, biz yuqoridagi ko'rsatkichlar olingandan so'ng, biz tuzilgan eksperiment guruhdagi futbolchilarga alohida tarzda o'quv mashg'ulotlari olib borildi.

Biz o'z mashg'ulotlarimizni shu tarzda davom ettirdik. Ba'zi bir o'quvchilarga ularning jismoniy va texnik xolatlariga qarab, kamchilik taraflariga individual tarzda yondashildi. O'quv mashg'ulotlarining boshida ikki hafta asosan yosh futbolchilarning jismoniy xolatlarini oshirishga qaratildi. O'quv mashg'uloting qolgan yetti haftasini tarkibini esa, asosan o'quvchilarning texnik taktik harakatlarning rivojlantirishga qaratildi. Yosh futbolchilarga jismoniy tayyorgarlik mashg'ulotlari xam asosan to'p

bilan yana futbolchilarning texnikasi bilan jismoniy xolatlarini rivojlantirish birgalikda olib borildi. To'p bilan bajariladigan mashqlar xam asosan raqib qarshiligida bajariladi. Mashg'ulotlarning boshida o'zlari yakka xolda bajargan mashqlarni keyingi mashqlarda murakkablashgan tarzda va raqib qarshiligida bajarishdi. Mashg'ulotlarning asosiy qismida esa to'p bilan muomila, to'p bilan yurish, yugurish, to'p uzatishlar, to'pni qabul qilish va o'ziga bo'y sundirish xamda to'pni nazorat qilish mashqlari tashkil etdi. Tadqiqotimizning oxiriga borib, olingan test natijalari shu narsadan dalolat berdiki nazorat guruxida bo'lgan o'sishdan ekperement guruhining o'sishi anchagina ijobiy natijalarni ko'rsatdi.

Biz tomonimizdan olib borilgan tadqiqotlarda shu narsa ma'lum buldiki, boshlang'ich tayyorlov guruhida shug'ulanuvchilarga devor kombinatsiyasini turli soddalashtirilgan mashqlar orqali joriy etish, ularni musobaqa sharoitidagi ko'rsatkichlariga katta ta'sir ko'rsatadi. Bundan biz shu yoshdagi futbolchilarga taktik tayyorgarliklariga e'tibor qaratish kerakligini bildiradi.

Adabiyotlar:

1. Исмагилов Д. К. Инновационные системы физического воспитания учащейся молодежи //Педагогика сегодня: проблемы и решения. – 2018. – С. 1-3.
2. Исмагилов Д. К. Разработка методов оптимизации физического совершенствования студентов на основе спортивно-ориентированного физического воспитания //Автореф. Дисс PhD. Чирчиқ. – 2018. – Т. 7.
3. Исмагилов Д. К. Модульный подход по спортивно-организованному физическому воспитанию студентов в процессе занятий мини-футболом //Педагогика сегодня: проблемы и решения. – 2018. – С. 37-39.
4. Моисеева М. ИССЛЕДОВАНИЕ СКОРОСТНО-СИЛОВОЙ ПОДГОТОВКИ ЮНЫХ ФУТБОЛИСТОВ //Академические исследования в современной науке. – 2022. – Т. 1. – №. 17. – С. 58-62.
5. Артиқов А. А. Футбол спорт турида дарвозага зарба бериш аниқлигини баҳолаш услубияти //Fan-Sportga. – 2022. – №. 1. – С. 48-51. 6. Артиқов А. А. Тўп узатишлар ва дарвозага зарбалар аниқлигининг таҳлили //Fan-Sportga. – 2020. – №. 4. – С. 35-37.
7. АРТИҚОВ А. А. ОФК КУБОГИ ЎЙИНЛАРИДА ЎЗБЕКИСТОН ТЕРМА ЖАМОАСИ ФУТБОЛЧИЛАРИНИНГ ТЕХНИК УСУЛЛАРИ АНИҚЛИГИНИ ТАҲЛИЛ ҚИЛИШ НАТИЖАЛАРИ //Фан-Спортга. – 2019. – №. 3. – С. 42-45.
8. АРТИҚОВ А. А. ФУТБОЛЧИЛАРНИНГ ТЕХНИК УСУЛЛАРИ АНИҚЛИГИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШГА ЙЎНАЛТИРИЛГАН МАХСУС

МАШҚЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ САМАРАДОРЛИГИНИНГ ТАҲЛИЛИ
//Фан-Спортга. – 2020. – №. 3. – С. 16-18.

9. Artikov A. ABOUT SOME METHODOLOGICAL PROBLEMS IN TEACHING SPECIAL SCIENCES //Scientific Bulletin of Namangan State University. – 2020. – Т. 2. – №. 7. – С. 379-384.

10. АРТИҚОВ А. А. ОСИЁ КУБОГИ-2019 ЎЙИНЛАРИДАГИ ЎЗБЕКИСТОН ТЕРМА ЖАМОАСИНИНГ ДАРВОЗАГА ЙЎЛЛАНГАН ЗАРБАЛАР АНИҚЛИГИ БЎЙИЧА ТАҲЛИЛ //Фан-Спортга. – 2020. – №. 7. – С. 16-17.

11. Akbarovich A. A., Tagirovich I. S. Control of Technical Accuracy in the Training Process of Football Players //JournalNX. – С. 103-106.

12. Артиқов А. А. МУСОБАКА ШАРОИТИДА МАЛАКАЛИ ФУТБОЛЧИЛАР ТОМОНИДАН БАЖАРИЛАДИГАН ТЕХНИК УСУЛЛАРНИНГ МАКСАДЛИ АНИҚЛИГИНИ ТАҲЛИЛ КИЛИШ //Фан-Спортга. – 2018. – №. 3. – С. 49-53.

13. Artikov A. EFFECT OF FATIGUE ON THE TARGET ACCURACY OF TECHNIQUES IN SPORTS GAMES //Журнал иностранных языков и лингвистики. – 2022. – Т. 6. – №. 6. – С. 21-30.